

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Вереша Р. В.

**КРИМІНАЛЬНЕ
ПРАВО УКРАЇНИ**
Загальна частина

Навчальний посібник

*8-ме видання,
перероблене та доповнене*

Київ • Алерта • 2022

УДК 343(1-87)(075.8)
В31

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист № 1.4/18-Г-412.1 від 21.02.2007 р.)*

Рецензенти:

Костенко О.М. – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;

Стрельцов Є.Л. – доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України;

Тихий В.П. – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений юрист України;

Фесенко Є.В. – доктор юридичних наук, професор.

Вереша Р.В.

В31 Кримінальне право України. Загальна частина. Вид. 8-ме, перероб. та допов. Київ: Алерта, 2022. 574 с.

ISBN 978-617-566-690-6

У навчальному посібнику висвітлюються питання Загальної частини кримінального права України, з урахуванням положень національного законодавства, а також законодавства іноземних держав і міжнародних нормативно-правових актів. Зміст навчального посібника узгоджується із робочою програмою освітньої дисципліни «Кримінальне право України. Загальна частина».

Видання розраховане на студентів, аспірантів (ад'юнктів), викладачів, наукових працівників, а також на всіх, хто цікавиться питаннями кримінального права.

УДК 343(1-87)(075.8)

ISBN 978-617-566-690-6

© Вереша Р.В., 2022,

© Видавництво «Алерта», 2022.

ЗМІСТ

Передмова	3
Вживані у навчальному посібнику скорочення.....	5

РОЗДІЛ І.

ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ ТА ЗАВДАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА. НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

§ 1. Поняття та предмет кримінального права	6
§ 2. Метод кримінального права	9
§ 3. Завдання кримінального права	11
§ 4. Наука кримінального права.....	13
§ 5. Система позитивного кримінального права	20

РОЗДІЛ ІІ.

ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

§ 1. Принципи законності, рівності громадян перед законом і особистої відповідальності за наявності вини...27	
§ 2. Принцип невідворотності кримінальної відповідальності та гуманізму	29
§ 3. Принцип справедливості (індивідуалізації) відповідальності та принцип економії кримінальної репресії	30

РОЗДІЛ ІІІ.

КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН

§ 1. Поняття, значення та завдання кримінального закону	32
§ 2. Джерела кримінального права	34
§ 3. Витоки та формування кримінального законодавства	38
§ 4. Структура кримінального закону	43
§ 5. Тлумачення кримінального закону	48

§ 6. Принципи чинності кримінального закону у просторі та часі.....	52
§ 7. Чинність кримінального закону за територіальним принципом.....	54
§ 8. Чинність кримінального закону за національним та універсальним принципами.....	59
§ 9. Видача особи, яка вчинила кримінально протиправне діяння.....	61
§ 10. Чинність кримінального закону у часі.....	63

РОЗДІЛ ІV. ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

§ 1. Законодавче визначення кримінального правопорушення в історичному аспекті.....	66
§ 2. Кримінально протиправне діяння за законодавством іноземних держав	71
§ 3. Поняття кримінального правопорушення і його ознаки за кримінальним правом України.....	82
§ 4. Значення ч. 2 ст. 11 КК України для поняття кримінального правопорушення.....	90
§ 5. Відмінність кримінального правопорушення від інших правопорушень. Класифікація кримінальних правопорушень за кримінальним правом України.....	92

РОЗДІЛ V. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ПІДСТАВИ

§ 1. Поняття кримінальної відповідальності та її реалізація.....	100
§ 2. Підстави кримінальної відповідальності. Поняття та значення кримінально-правової кваліфікації.....	105

РОЗДІЛ VI.

СКЛАД КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

- § 1. Поняття і значення складу кримінального правопорушення 108
- § 2. Елементи і ознаки складу кримінального правопорушення 114
- § 3. Види складів кримінальних правопорушень..... 118

РОЗДІЛ VII.

ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

- § 1. Поняття та значення об'єкта кримінального правопорушення 123
- § 2. Класифікація об'єктів кримінальних правопорушень....129
- § 3. Предмет кримінального правопорушення.....132

РОЗДІЛ VIII.

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

- § 1. Поняття та ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.....135
- § 2. Суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність)....138
- § 3. Наслідки кримінального правопорушення.....140
- § 4. Причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням та наслідками 143
- § 5. Факультативні ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.....149

РОЗДІЛ IX.

СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

- § 1. Поняття суб'єкта кримінального правопорушення 155
- § 2. Осудність як ознака суб'єкта кримінального правопорушення. Поняття обмеженої осудності 161
- § 3. Неосудність та її кримінально-правове значення 166

§ 4. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність	171
§ 5. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення ..	175
§ 6. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені в стані сп'яніння	179

**РОЗДІЛ X.
СУБ'ЄКТИВНА СТОРОНА СКЛАДУ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ**

§ 1. Поняття і значення суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення	184
§ 2. Поняття та зміст вини	186
§ 3. Умисел і його види	191
§ 4. Необережність та її види	201
§ 5. Кримінальні правопорушення зі складною виною	209
§ 6. Факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення	212
§ 7. Помилка та її кримінально-правове значення	217

**РОЗДІЛ XI.
СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ**

§ 1. Поняття та види стадій вчинення кримінального правопорушення	225
§ 2. Закінчене та незакінчене кримінальне правопорушення	229
§ 3. Готування до кримінального правопорушення	230
§ 4. Замах на кримінальне правопорушення	233
§ 5. Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні	236

РОЗДІЛ XII. СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ

- § 1. Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні ..239
- § 2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.....241
- § 3. Форми співучасті у кримінальному правопорушенні 245
- § 4. Види співучасників кримінального правопорушення 249
- § 5. Причетність до кримінального правопорушення 260

РОЗДІЛ XIII. МНОЖИННІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

- § 1. Поняття та характерні ознаки множинності
кримінальних правопорушень 263
- § 2. Одиначне кримінальне правопорушення 264
- § 3. Форми множинності кримінальних правопорушень.....266

РОЗДІЛ XIV. ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

- § 1. Поняття та види обставин, що виключають
кримінальну протиправність діяння.....276
- § 2. Необхідна оборона 278
- § 3. Уявна оборона.....283
- § 4. Затримання особи, що вчинила кримінальне
правопорушення 285
- § 5. Крайня необхідність 288
- § 6. Фізичний або психічний примус 291
- § 7. Виконання наказу або розпорядження.....293
- § 8. Діяння, пов'язане з ризиком.....296
- § 9. Виконання спеціального завдання з попередження чи
розкриття кримінально протиправної діяльності
організованої групи чи злочинної організації 300

**РОЗДІЛ XV.
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

§ 1. Поняття звільнення від кримінальної відповідальності та його види.....	302
§ 2. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям	305
§ 3. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винуватого з потерпілим.....	307
§ 4. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки	309
§ 5. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки	312
§ 6. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності	314
§ 7. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності	319

**РОЗДІЛ XVI.
ПОНЯТТЯ ТА МЕТА ПОКАРАННЯ**

§ 1. Поняття та ознаки кримінального покарання	321
§ 2. Мета покарання	324

**РОЗДІЛ XVII.
СИСТЕМА ПОКАРАНЬ ТА ЇХ ВИДИ**

§ 1. Поняття системи кримінальних покарань та її значення.....	328
§ 2. Види покарань	332

**РОЗДІЛ XVIII.
ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ**

§ 1. Загальні засади призначення покарання.....	356
---	-----

§ 2. Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті	375
§ 3. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом	378
§ 4. Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень	380
§ 5. Призначення покарання за сукупністю вироків.....	382
§ 6. Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення	384
§ 7. Обчислення строків покарання.....	386

РОЗДІЛ ХІХ. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ

§ 1. Загальна характеристика звільнення від покарання та його відбування	387
§ 2. Звільнення від відбування покарання з випробуванням	390
§ 3. Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.....	394
§ 4. Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.....	396
§ 5. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання	399
§ 6. Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.....	402
§ 7. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.....	405
§ 8. Звільнення від покарання за хворобою.....	408
§ 9. Звільнення від покарання на підставі акта амністії або помилування.....	410

**РОЗДІЛ XX.
СУДИМІСТЬ**

- § 1. Поняття судимості, її кримінально-правові та загальноправові наслідки.....414
- § 2. Погашення та зняття судимості.....416

РОЗДІЛ XXI.

ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

- § 1. Обмежувальні заходи.....420
- § 2. Поняття, мета та види примусових заходів медичного характеру 421
- § 3. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.
Примусове лікування 427
- § 4. Спеціальна конфіскація 429
- § 5. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб 432

РОЗДІЛ XXII.

**ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОКАРАННЯ
НЕПОВНОЛІТНІХ**

- § 1. Загальні положення щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх 438
- § 2. Звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру.....441
- § 3. Особливості покарання неповнолітніх за вчинені кримінальні правопорушення 445
- § 4. Звільнення від покарання неповнолітніх 450
- § 5. Погашення та зняття судимості щодо осіб, які вчинили кримінальне правопорушення до досягнення 18-річного віку 455

**РОЗДІЛ XXIII.
ОСНОВНІ РИСИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
(питання Загальної частини)**

§ 1. Кримінальне право держав романо-германської правової сім'ї	456
§ 2. Кримінальне право держав загального права.....	461
§ 3. Кримінальне право мусульманських держав	465
§ 4. Кримінальне право держав Далекого Сходу	468
§ 5. Основні засади проекту Кримінального кодексу України (Загальна частина)	471

Навчальне видання

Вереша Роман Вікторович

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Загальна частина

Навчальний посібник

*8-ме видання,
перероблене та доповнене*

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

О. В. Діордійчук
Д. М. Алексєєв
Д. М. Алексєєв

Підписано до друку 01.09.2021 р. Формат 60 x 84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 33,36.
Наклад 1000 прим.

Видавництво «Алерта»

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, 223-15-30.

E-mail: alerta.pravovaednist@gmail.com, веб-сайт: www.alerta.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.